TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2023 m. gruodžio 21 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarka – Direktyva 2014/24/ES – 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punktas – Viešojo pirkimo sutarčių sudarymas transporto sektoriuje – Direktyva 2014/25/ES – 80 straipsnio 1 dalis – Neprivalomieji pašalinimo pagrindai – Perkėlimo į nacionalinę teisę pareiga – Ekonominės veiklos vykdytojo sudaryti susitarimai siekiant iškraipyti konkurenciją – Perkančiosios organizacijos kompetencija – Ankstesnio konkurencijos institucijos sprendimo poveikis – Proporcingumo principas – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis – Teisė į veiksmingą teisinės gynybos priemonę – Gero administravimo principas – Pareiga motyvuoti“

Byloje C-66/22

dėl *Supremo Tribunal Administrativo* (Vyriausiasis administracinis teismas, Portugalija) 2022 m. sausio 13 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2022 m. vasario 2 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Infraestruturas de Portugal SA,

Futrifer Indústrias Ferroviárias SA

prieš

Toscca – Equipamentos em Madeira Lda,

dalyvaujant

Mota-Engil Railway Engineering SA,

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas K. Lenaerts, pirmininko pavaduotojas L. Bay Larsen, kolegijų pirmininkai A. Prechal, K. Jürimäe, C. Lycourgos (pranešėjas), N. Piçarra ir O. Spineanu-Matei, teisėjai M. Ilešič, P. G. Xuereb, L. S. Rossi, I. Jarukaitis, A. Kumin, N. Jääskinen, N. Wahl ir I. Ziemele,

generalinis advokatas M. Campos Sánchez-Bordona,

posėdžio sekretorė L. Carrasco Marco, administratorė,

* Proceso kalba: portugalų.

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2023 m. kovo 7 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– *Futrifer Indústrias Ferroviárias, SA*, atstovaujamos *advogados* G. Guerra Tavares, A. Magalhães e Menezes ir L. M. Soares Romão,

– *Toscca – Equipamentos em Madeira Lda*, atstovaujamos *advogados* N. Cunha Rodrigues ir J. M. Sardinha,

– Portugalijos vyriausybės, atstovaujamos P. Barros da Costa, F. Batista, P. Moreira da Cruz ir M. J. Ramos,

– Čekijos vyriausybės, atstovaujamos L. Halajová, M. Smolek ir J. Vláčil,

– Vengrijos vyriausybės, atstovaujamos M. Z. Fehér ir K. Szíjjártó,

– Europos Komisijos, atstovaujamos G. Braga da Cruz, P. Ondrůšek ir G. Wils,

susipažinęs su 2023 m. gegužės 11 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18 (OL L 94, 2014, p. 65), 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punkto ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsnio išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant *Toscca – Equipamentos em Madeira Lda* (toliau – *Toscca*) ginčą su *Infraestruturas de Portugal SA* ir *Futrifer Indústrias Ferroviárias SA* (toliau – *Futrifer*) dėl *Infraestruturas de Portugal* sprendimo viešąją pirkimo sutartį dėl kreozotu apdorotų medinių vinių ir kaištelių mediniams geležinkelio bėgių pabėgiams tiekimo sudaryti su *Futrifer*.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

Direktyva 2014/24

3 Direktyvos 2014/24 101 konstatuojamojoje dalyje nurodyta:

„[P]erkančiosioms organizacijoms reikėtų papildomai suteikti galimybę neleisti dalyvauti ekonominės veiklos vykdytojams, kurie pasirodė esą nepatikimi, pavyzdžiui, dėl aplinkos apsaugos ar socialinės srities įsipareigojimų pažeidimų, įskaitant prieinamumo neįgaliesiems taisyklių pažeidimus ar kitokius sunkius profesinius nusižengimus, kaip antai konkurencijos

taisyklių ar intelektinės nuosavybės teisių pažeidimai. Turėtų būti paaiškinta, kad dėl šiurkščių profesinių nusižengimų gali būti suabejota ekonominės veiklos vykdytojo sąžiningumu, ir dėl to ekonominės veiklos vykdytojui negalėtų būti paskirta [sudaryta] viešoji [viešojo pirkimo] sutartis, neatsižvelgiant į tai, ar ekonominės veiklos vykdytojas kitu atveju turėtų techninių ir ekonominių pajėgumų įvykdyti sutartį.

<…> [Perkančiosioms organizacijoms] taip pat turėtų būti leidžiama pašalinti kandidatus ar konkurso dalyvius, kurių darbe pagal ankstesnes viešąsias [viešojo pirkimo] sutartis buvo nustatyta didelių trūkumų, susijusių su esminiais reikalavimais, pavyzdžiui, sutartis buvo neįvykdyta, pateikti produktai ar suteiktos paslaugos turėjo didelių trūkumų, dėl kurių jų nebuvo galima naudoti pagal paskirtį, arba buvo netinkamai elgiamasi ir dėl to kyla rimtų abejonių dėl to ekonominės veiklos vykdytojo patikimumo. Nacionalinėje teisėje turėtų būti numatyta maksimali tokio pašalinimo trukmė.

Taikydamos neprivalomus pašalinimo pagrindus, perkančiosios organizacijos turėtų itin daug dėmesio skirti proporcingumo principui. Dėl nedidelių pažeidimų ekonominės veiklos vykdytojui turėtų būti neleidžiama dalyvauti konkurse tik išimtinėmis aplinkybėmis. Tačiau dėl pasikartojančių nedidelių pažeidimų gali kilti abejonių dėl ekonominės veiklos vykdytojo patikimumo, o tuo gali būti pagrįstas neleidimas jam dalyvauti konkurse[.]“

4 Šios direktyvos 26 straipsnio 5 dalies pirmoje pastraipoje numatyta:

„Kai sutartis skiriama [sudaroma] taikant ribotą konkursą arba konkurso procedūrą su derybomis, valstybės narės, nepaisydamos šios dalies pirmos pastraipos, gali nustatyti, kad subcentrinės perkančiosios organizacijos ar specialių kategorijų subcentrinės perkančiosios organizacijos gali pateikti kvietimą dalyvauti konkurse išankstiniu informaciniu skelbimu pagal 48 straipsnio 2 dalį.“

5 Šios direktyvos 32 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Valstybės narės gali nustatyti, kad 2–5 dalyse nustatytais konkrečiais atvejais ir aplinkybėmis perkančiosios organizacijos gali skirti [sudaryti] viešąsias [viešojo pirkimo] sutartis taikydamos derybas be išankstinio skelbimo apie pirkimą.“

6 Tos pačios direktyvos 55 straipsnio „Kandidatų ir konkurso dalyvių informavimas“ 2 dalies b punkte numatyta:

„Jeigu to prašo atitinkamas kandidatas ar konkurso dalyvis, perkančioji organizacija kuo greičiau ir bet kuriuo atveju per 15 dienų nuo rašytinio prašymo gavimo praneša:

<…>

b) visiems nelaimėjusiems konkurso dalyviams apie jų pasiūlymo atmetimo priežastis <…>“

7 Direktyvos 2014/24 56 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

1. Sutartys skiriamos [sudaromos] remiantis kriterijais, nustatytais pagal 67–69 straipsnius, su sąlyga, kad perkančioji organizacija yra patikrinusi pagal 59–61 straipsnius, jog įvykdytos visos šios sąlygos:

<…>

b) pasiūlymą pateikia konkurso dalyvis, kuris nėra pašalintas pagal 57 straipsnį ir kuris atitinka perkančiosios organizacijos pagal 58 straipsnį nustatytus atrankos kriterijus ir, jei taikytina, 65 straipsnyje nurodytas nediskriminavimo taisykles bei kriterijus.

<…>

2. <…>

Valstybės narės gali neleisti naudoti pirmoje pastraipoje nurodytos procedūros vykdant tam tikras pirkimų procedūras ar esant konkrečioms aplinkybėms arba apriboti jos naudojimą tik rengiant tam tikras pirkimų procedūras ar esant konkrečioms aplinkybėms.“

8 Tos direktyvos 57 straipsnyje „Pašalinimo pagrindai“ numatyta:

1. Perkančiosios organizacijos ekonominės veiklos vykdytoją pašalina iš dalyvavimo pirkimo procedūroje [iš pirkimo procedūros], jeigu atlikusios patikrinimą pagal 59, 60 ir 61 straipsnius nustatė arba remdamosi kitais šaltiniais žino, kad tas ekonominės veiklos vykdytojas galutiniu teismo sprendimu yra nuteistas dėl vienos iš toliau išvardytų priežasčių:

<…>

4. Perkančiosios organizacijos gali pašalinti arba gali būti valstybių narių įpareigotos pašalinti iš dalyvavimo pirkimo procedūroje [iš pirkimo procedūros] ekonominės veiklos vykdytojams esantiems [vykdytojus, esančius] bet kurioje iš šių situacijų:

<…>

c) kai perkančioji organizacija gali tinkamomis priemonėmis įrodyti, kad ekonominės veiklos vykdytojas yra kaltas dėl sunkaus profesinio nusižengimo, dėl kurio galima abejoti jo sąžiningumu;

d) kai perkančioji organizacija turi pakankamai įtikinamų duomenų daryti išvadą, kad ekonominės veiklos vykdytojas su kitais ekonominės veiklos vykdytojais sudarė susitarimus, kuriais siekiama iškreipti konkurenciją;

<…>

5. <…>

Perkančiosios organizacijos gali bet kuriuo procedūros metu pašalinti ekonominės veiklos vykdytoją arba būti valstybių narių įpareigotos pašalinti ekonominės veiklos vykdytoją, jeigu paaiškėja, kad ekonominės veiklos vykdytojas dėl veiksmų, atliktų arba neatliktų prieš procedūrą ar jos metu, yra patekęs į vieną iš 4 dalyje nurodytų situacijų.

6. Ekonominės veiklos vykdytojas, atsidūręs vienoje iš 1 ir 4 dalyse nurodytų situacijų, gali pateikti įrodymus, kad ėmėsi pakankamų priemonių, jog įrodytų savo patikimumą, nepaisant to, kad yra tinkamas pagrindas jį pašalinti. Jeigu manoma, kad tokių įrodymų pakanka, atitinkama[s] ekonominės veiklos vykdytojas nepašalinamas iš pirkimo procedūro[s].

Šiuo tikslu ekonominės veiklos vykdytojas įrodo, kad sumokėjo arba įsipareigojo sumokėti kompensaciją už žalą, padarytą dėl nusikalstamos veikos arba nusižengimo, išsamiai išaiškino faktines ir kitas aplinkybes aktyviai bendradarbiaudamas su tyrimą atliekančiomis valdžios institucijomis ir ėmėsi konkrečių tinkamų techninių, organizacinių ir personalo priemonių, kad užkirstų kelią tolesnei nusikalstamai veikai arba nusižengimams.

Priemonės, kurių ėmėsi ekonominės veiklos vykdytojai, vertinamos atsižvelgiant į nusikalstamos veikos arba nusižengimo sunkumą ir konkrečias aplinkybes. Kai manoma, kad priemonių nepakanka, ekonominės veiklos vykdytojui pateikiamas to sprendimo motyvų paaiškinimas [pateikiami to sprendimo motyvai].

Ekonominės veiklos vykdytojui, kuris galutiniu teismo sprendimu pašalintas iš dalyvavimo pirkimo ar koncesijos suteikimo procedūrose [pirkimo ar koncesijos suteikimo procedūrų], neleidžiama valstybėse narėse, kuriose tas teismo sprendimas galioja, iš to sprendimo išplaukiančiu pašalinimo laikotarpiu naudotis šioje dalyje numatyta galimybe.

7. Valstybės narės apibrėžia šio straipsnio įgyvendinimo sąlygas įstatymuose ar kituose teisės aktuose ir atsižvelgdamos į Sąjungos teisę. Visų pirma jos nustato ilgiausią pašalinimo laikotarpį, jei ekonominės veiklos vykdytojas savo patikimumui įrodyti nesiėmė jokių 6 dalyje nurodytų priemonių. Kai pašalinimo laikotarpis nenustatomas galutiniu teismo sprendimu, tas laikotarpis 1 dalyje nurodytais atvejais neviršija penkerių metų nuo nuteisimo galutiniu teismo sprendimu dienos, o 4 dalyje nurodytais atvejais – trejų metų nuo atitinkamo įvykio dienos.“

Direktyva 2014/25

9 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/25/ES dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/17/EB (OL L 94, 2014, p. 243), iš dalies pakeistos 2017 m. gruodžio 18 d. Komisijos deleguotuoju reglamentu (ES) 2017/2364 (OL L 337, 2017, p. 17) (toliau – Direktyva 2014/25), 1 straipsnyje numatyta:

„1. Šia direktyva nustatomos taisyklės, kuriomis reglamentuojamos perkančiųjų subjektų vykdomo pirkimo procedūros, atliekamos siekiant sudaryti sutartis ir vykdyti projekto konkursus, jeigu jų numatoma vertė ne mažesnė nei 15 straipsnyje nustatytos vertės ribos.

2. Kaip apibrėžta šioje direktyvoje, pirkimas – vieno ar daugiau perkančiųjų subjektų vykdomas darbų, prekių ar paslaugų įsigijimas pagal darbų, prekių ar paslaugų pirkimo sutartį iš tų perkančiųjų subjektų pasirinktų ekonominės veiklos vykdytojų, su sąlyga, kad darbai, prekės ar paslaugos yra skirti vienos iš 8–14 straipsniuose nurodytų rūšių veiklai vykdyti.

<…>“

10 Direktyvos 2014/25 4 straipsnio 1 dalies a punkte numatyta:

„Šioje direktyvoje perkantieji subjektai yra subjektai, kurie:

a) yra perkančiosios organizacijos arba viešosios įmonės, kurie vykdo vienos iš 8–14 straipsniuose nurodytų rūšių veiklą“

11 Šios direktyvos 11 straipsnyje numatyta:

„Ši direktyva taikoma veiklos rūšims, susijusioms su tinklų, kuriais teikiama paslauga visuomenei vežimo geležinkeliais, automatinėmis sistemomis, tramvajais, troleibusais, autobusais arba lynų kelio transportu srityje, suteikimu arba eksploatavimu.

Transporto paslaugų srityje laikoma, kad tinklas egzistuoja, kai paslauga yra teikiama laikantis valstybės narės kompetentingos valdžios institucijos nustatytų eksploatavimo sąlygų, kaip antai sąlygų, susijusių su maršrutais, kurie turi būti aptarnaujami, pajėgumais, kurie turi būti užtikrinti, arba paslaugos teikimo dažnumu.“

12 Tos direktyvos 15 straipsnio a punkte numatyta, kad iš esmės ši direktyva taikoma pirkimams, kurių numatoma vertė be pridėtinės vertės mokesčio (toliau – PVM) yra lygi 443 000 EUR arba daugiau prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių ir projektų konkursų atveju.

13 Direktyvos 2014/25 80 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Objektyvios ekonominės veiklos vykdytojų, pateikusių kvalifikacijos vertinimo paraišką kvalifikacijos vertinimo sistemoje, pašalinimo ir atrankos taisyklės bei kriterijai ir objektyvios atviro konkurso, riboto konkurso ar derybų, konkurencinių dialogų arba inovacijų partneryščių kandidatų ir konkurso dalyvių pašalinimo ir atrankos taisyklės bei kriterijai gali apimti Direktyvos [2014/24] 57 straipsnyje išvardytus pašalinimo pagrindus, laikantis tame straipsnyje nustatytų sąlygų.

Kai perkantysis subjektas yra perkančioji organizacija, tokie kriterijai ir taisyklės apima Direktyvos [2014/24] 57 straipsnio 1 ir 2 dalyse išvardytus pašalinimo pagrindus, laikantis tame straipsnyje nustatytų sąlygų.

Valstybių narių reikalavimu tie kriterijai ir taisyklės taip pat apima Direktyvos [2014/24] 57 straipsnio 4 dalyje išvardytus pašalinimo pagrindus, laikantis tame straipsnyje nustatytų sąlygų. <…>“

Portugalijos teisė

14 Pagrindinės bylos aplinkybėms taikytinos redakcijos *Código dos Contratos Públicos* (Viešųjų pirkimų kodeksas, toliau – CCP) 55 straipsnio 1 dalies c punkte numatyta:

„Draudimai

1. „Būti kandidatai ar konkurso dalyviai arba priklausyti grupei negali šie subjektai:

<…>

c) fizinių asmenų atveju – subjektai, kuriems buvo skirta sankcija už sunkų profesinį nusižengimą ir kurie per atitinkamą laiką nebuvo reabilituoti, o juridinių asmenų atveju – subjektai, kurių administraciniams, vadovavimo ar valdymo organams buvo skirta administracinė nuobauda ir kurie vykdo savo pareigas;

<…>“

15 Šio kodekso 55 straipsnio 1 dalies f punkte numatyta, kad, be kita ko, subjektai, kuriems Portugalijos konkurencijos tarnyba skyrė papildomą sankciją – draudimą dalyvauti viešojo pirkimo procedūrose, negali būti kandidatai ar konkurso dalyviai arba priklausyti kokiai nors grupei.

16 To kodekso 55-A straipsnyje numatyta, kada perkančioji organizacija gali panaikinti šio kodekso 55 straipsnio 1 dalyje išvardytus draudimus ir patikslinta, kad jis netaikomas šio kodekso 55 straipsnio 1 dalies f punkte išvardytoms situacijoms.

17 CCP 70 straipsnyje numatyta:

„Pasiūlymų vertinimas

<…>

2. Pasiūlymai atmetami, jeigu juos įvertinus nustatyta:

<…>

g) rimtų požymių, kad egzistuoja veiksmai, susitarimai, praktika ar informacija, galintys pažeisti konkurencijos taisykles.“

<…>“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

18 *Toscca* pateikė skundą *Tribunal Administrativo e Fiscal de Viseu* (Vizėjaus administracinių ir mokesčių bylų teismas, Portugalija), juo prašė panaikinti 2019 m. liepos 25 d. *Infraestruturas de Portugal* sprendimą sudaryti su *Futrifer* sutartį dėl kreozotu apdorotų medinių vinių ar kaištelių mediniams geležinkelio bėgių pabėgiams įsigijimo už bazinę 2 979 200 eurų kainą. Tame skunde *Toscca* taip pat prašė šią sutartį sudaryti su ja.

19 2020 m. vasario 21 d. sprendimu atmetus šį skundą, *Toscca* pateikė apeliacinį skundą *Tribunal Central Administrativo Norte* (Šiaurės centrinis administracinis teismas, Portugalija). 2020 m. gegužės 29 d. sprendimu šis teismas panaikino tą sprendimą, patenkino *Toscca* skundą ir įpareigojo *Infraestruturas de Portugal* sudaryti sutartį su šia bendrove.

20 2021 m. balandžio 22 d. sprendimu *Supremo Tribunal Administrativo* (Vyriausiasis administracinis teismas, Portugalija) panaikino pirmesniame punkte nurodytą sprendimą dėl motyvavimo stokos ir grąžino bylą *Tribunal Central Administrativo Norte* (Šiaurės centrinis administracinis teismas). 2021 m. birželio 2 d. šis teismas priėmė naują sprendimą, jame buvo padaryta tokia pati išvada kaip ir 2020 m. gegužės 29 d. sprendime. *Infraestruturas de Portugal* ir *Futrifer* dėl šio 2021 m. birželio 2 d. sprendimo pateikė kasacinius skundus *Supremo Tribunal Administrativo* (Vyriausiasis administracinis teismas), t. y. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui.

21 Šis teismas pažymi, kad 2019 m. birželio 12 d. *Autoridade da Concorrência* (Konkurencijos tarnyba, Portugalija) skyrė *Futrifer* baudą už konkurencijos teisės pažeidimą per 2014 ir 2015 m. vykusias viešojo pirkimo procedūras, susijusias su nacionaliniam geležinkelių tinklui – šią infrastruktūrą valdė viešoji įmonė, kuri per tą laiką buvo sujungta su *Infraestruturas de Portugal* – priklausančių įrenginių ir kelių priežiūros paslaugų teikimu.

22 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad konkurso dalyvio pašalinimas dėl jo nepatikimumo pažeidus konkurencijos teisę ne per viešojo pirkimo sutarties sudarymo procedūrą įmanomas tik pagal CCP 55 straipsnio 1 dalies f punktą, t. y. kai konkurencijos institucija aiškiai nubaudė šį dalyvį ir kaip papildomą sankciją skyrė draudimą tam tikrą laikotarpį dalyvauti viešojo pirkimo procedūrose. Pasak šio teismo, vis dėlto toks sprendimas prieštarauja Direktyvai 2014/24, visų pirma jos 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punktui, nes kelia grėsmę perkančiosios organizacijos savarankiškumui priimant sprendimą dėl kurio nors konkurso dalyvio patikimumo.

23 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar sprendimas sudaryti sutartį su konkurso dalyviu, kuris pripažintas padaręs konkurencijos teisės pažeidimą per tos pačios perkančiosios organizacijos surengtą ankstesnę viešojo pirkimo procedūrą, gali būti laikomas pakankamai motyvuotu, atsižvelgiant, be kita ko, į Chartijos 41 straipsnio 2 dalies c punkte numatytą teisę į gerą administravimą, jeigu ši perkančioji organizacija nepateikė savarankiško ir motyvuoto vertinimo dėl šio dalyvio patikimumo.

24 Be to, jam neaišku, ar Sąjungos teisę atitinka nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos nereikalaujama, kad perkančioji organizacija per viešojo pirkimo procedūrą atliktų savarankišką konkurso dalyvio, pripažinto padariusiu konkurencijos teisės pažeidimą, patikimumo vertinimą, kiek tai susiję su padaryto pažeidimo sunkumo ir jo poveikio nagrinėjamai procedūrai, taip pat su priemonių, kurių atitinkamas konkurso dalyvis ėmėsi tam, kad per pastarąją procedūrą ištaisytų šio pažeidimo pasekmes (*self-cleaning* priemonės), tinkamumo analize. Šiuo klausimu jis nurodo, kad pagal nacionalinę teisę tokių korekcinių priemonių vertinimą gali atlikti tik Konkurencijos tarnyba.

25 Šis teismas mano, kad, atsižvelgiant į Teisingumo Teismo jurisprudenciją, visų pirma 2019 m. birželio 19 d. Sprendimą *Meca* (C-41/18, EU:C:2019:507), konkurencijos teisės pažeidimą, kurį konkurso dalyvis padarė ne per viešojo pirkimo sutarties sudarymo procedūrą, perkančioji organizacija turi tinkamai ir pagrįstai įvertinti, tikrindama tokio dalyvio patikimumą.

26 Tokiomis aplinkybėmis *Supremo Tribunal Administrativo* (Vyriausiasis administracinis teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar sprendimą dėl Direktyvos [2014/24] 57 straipsnio 4 dalies d punkte numatyto pašalinimo pagrindo taikymo gali priimti tik perkančioji organizacija?

2. Ar nacionalinis įstatymų leidėjas gali leisti, kad vietoj perkančiosios organizacijos pagal Direktyvos [2014/24] 57 straipsnio 4 dalies d punktą priimamo sprendimo būtų taikomas bendro pobūdžio Konkurencijos tarnybos sprendimas (su sprendimo pasekmėmis), kuriuo skiriama papildoma sankcija – draudimas tam tikrą laikotarpį dalyvauti viešųjų pirkimų procedūrose – ir kuris priimtas vykstant baudos už konkurencijos taisyklių pažeidimą skyrimo procedūrai?

3. Ar perkančiosios organizacijos sprendimas dėl ekonominės veiklos vykdytojo „patikimumo“, kiek tai susiję su konkurencijos teisės normų laikymusi (arba nesilaikymu) ne per nagrinėjamą viešojo pirkimo procedūrą, turi būti suprantamas kaip būtinybė pagrįstai įvertinti šio ekonominės veiklos vykdytojo tinkamumą, svarbi užtikrinant Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 41 straipsnio 2 dalies c punkte įtvirtintą teisę į gerą administravimą?

4. Ar Sąjungos teisę, visų pirma Direktyvos [2014/24] 57 straipsnio 4 dalies d punktą, atitinka Portugalijos teisėje, t. y. CCP 55 straipsnio 1 dalies f punkte, įtvirtintos nuostatos, pagal kurias ekonominės veiklos vykdytojo pašalinimas iš viešojo pirkimo sutarties sudarymo procedūros dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo, nesusijusio su šia konkrečia procedūra, siejamas su Konkurencijos tarnybos sprendimu, priimtu per papildomos sankcijos – uždrausti dalyvauti viešųjų pirkimų procedūrose – skyrimo procedūrą, kuriai vykstant būtent ši tarnyba vertina taisomųjų priemonių, kurių imtasi, tinkamumą?

5. Ar Sąjungos teisę, visų pirma Direktyvos [2014/24] 57 straipsnio 4 dalies d punktą, taip pat atitinka Portugalijos teisėje, t. y. CCP 70 straipsnio 2 dalies g punkte, įtvirtintos nuostatos, pagal kurias atmesti pasiūlymą dėl rimtų požymių, kad egzistuoja veiksmai, susitarimai, praktika ar informacija, galintys pažeisti konkurencijos taisykles, galima tik per konkrečią viešųjų pirkimų procedūrą, kurioje jie nustatyti?“

Prašymas taikyti pagreitintą procedūrą

27 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paprašė šį jo prašymą nagrinėti pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 105 straipsnyje numatytą pagreitintą procedūrą, motyvuodamas skubiu pagrindinės bylos pobūdžiu. Tam jis rėmėsi *Código de Processo nos Tribunais Administrativos* (Administracinio proceso kodeksas) 36 straipsnio 1 dalies c punktu ir 1989 m. gruodžio 21 d. Tarybos direktyvos 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo (OL L 395, 1989, p. 33; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 1 t., p. 246), iš dalies pakeistos 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/23/EB (OL L 94, 2014, p. 31), 2 straipsniu.

28 Procedūros reglamento 105 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo prašymu arba išimties tvarka savo iniciatyva Teisingumo Teismo pirmininkas, išklausęs teisėją pranešėją ir generalinį advokatą, gali nuspręsti nagrinėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pagal pagreitintą procedūrą, jeigu dėl bylos pobūdžio reikia, kad ji būtų išnagrinėta greitai.

29 Šiuo aspektu svarbu priminti, kad ši pagreitinta procedūra yra procesinė priemonė reaguoti į ypatingą nepaprastąją padėtį, kuri turi būti nustatyta atsižvelgiant į ypatingas bylos aplinkybes, su kuriomis siejamas prašymas taikyti pagreitintą procedūrą (šiuo klausimu žr. 2021 m. vasario 25 d. Teisingumo Teismo pirmininko nutarties *Sea Watch*, C-14/21 ir C-15/21, EU:C:2021:149, 22 punktą).

30 Nagrinėjamu atveju Teisingumo Teismo pirmininkas, išklausęs teisėją pranešėją ir generalinį advokatą, 2022 m. kovo 23 d. nusprendė atmesti šio sprendimo 27 punkte nurodytą nacionalinio teismo prašymą.

31 Iš tiesų šis teismas tik teigė, kad procesas pagrindinėje byloje yra skubus, ir tik nurodė nacionalinės ir Sąjungos teisės nuostatas, tačiau nepaaiškino, kiek šioje byloje yra ypatinga skuba, būtina siekiant pateisinti bylos nagrinėjimą pagreitinta tvarka.

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl priimtinumo

32 *Futrifer* mano, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra nepriimtinas, nes Teisingumo Teismo atsakymas į pateiktus klausimus nėra būtinas siekiant priimti sprendimą pagrindinėje byloje. Šiuo klausimu ji tvirtina, kad Portugalijos Respublika teisėtai nusprendė neperkelti Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punkto į nacionalinę teisę, todėl šie klausimai yra hipotetiniai.

33 Šiuo aspektu primintina, kad pagal suformuotą jurisprudenciją Teisingumo Teismui ir nacionaliniams teismams bendradarbiaujant, kaip numatyta SESV 267 straipsnyje, tik bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas, atsakingas už sprendimo priėmimą, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes turi įvertinti, ar jo sprendimui priimti būtinas prejudicinis sprendimas, ir Teisingumo Teismui pateikiamų klausimų svarbą. Todėl iš principo Teisingumo Teismas turi priimti sprendimą tuo atveju, kai pateikiami klausimai susiję su Sąjungos teisės išaiškinimu (šiuo klausimu žr. 1981 m. gruodžio 16 d. Sprendimo *Foglia*, 244/80, EU:C:1981:302, 15 punktą ir 2022 m. balandžio 28 d. Sprendimo *Caruter*, C-642/20, EU:C:2022:308, 28 punktą).

34 Teisingumo Teismas gali atsisakyti priimti sprendimą dėl nacionalinio teismo pateikto prejudicinio klausimo, tik jeigu akivaizdu, kad prašomas Sąjungos teisės nuostatos išaiškinimas ar galiojimo įvertinimas visiškai nesusijęs su pagrindinėje byloje nagrinėjamo ginčo aplinkybėmis ar dalyku, jeigu problema hipotetinė arba Teisingumo Teismas neturi informacijos apie faktines ir teisines aplinkybes, būtinos tam, kad naudingai atsakytų į jam pateiktus klausimus (1995 m. gruodžio 15 d. Sprendimo *Bosman*, C-415/93, EU:C:1995:463, 61 punktas ir 2022 m. balandžio 28 d. *Caruter*, C-642/20, EU:C:2022:308, 29 punktas).

35 Nagrinėjamu atveju klausimai iš esmės užduoti siekiant, kad būtų išaiškintas Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punkte numatytas neprivalomasis pašalinimo pagrindas, apimantis atvejį, kai perkančioji organizacija turi pakankamai įtikinamų duomenų, leidžiančių daryti išvadą, kad ekonominės veiklos vykdytojas su kitais ekonominės veiklos vykdytojais sudarė susitarimus, kuriais siekta iškraipyti konkurenciją.

36 Šiuo klausimu, pirma, iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad pagrindinė byla susijusi su sprendimo sudaryti viešojo pirkimo sutartį su konkurso dalyviu, kuriam nacionalinė konkurencijos institucija skyrė baudą už konkurencijos teisės normų pažeidimą per ankstesnes viešojo pirkimo procedūras, teisėtumu. Pirmuoju–trečiuoju ir penktuoju prejudiciniais klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti diskrecijos, kuri perkančiajai organizacijai suteikta pagal Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punktą, apimtį, nes pagal Portugalijos teisės aktus ji yra saistoma konkurencijos tarnybos atlikto konkurso dalyvio, padariusio tokį pažeidimą per ankstesnę viešojo pirkimo sutarties sudarymo procedūrą, patikimumo vertinimo, neatsižvelgiant į tai, ar atlikus šį vertinimą buvo skirta papildoma sankcija laikinai uždrausti dalyvauti viešojo pirkimo sutarčių sudarymo procedūrose.

37 Taigi negalima teigti, kad šie klausimai visiškai nesusiję su pagrindinės bylos faktais ar dalyku ar kad jie hipotetiniai. *Futrifer* nurodyta aplinkybė, kad Portugalijos Respublika teisėtai nusprendė neperkelti Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punkto į nacionalinę teisę, susijusi su esminiais aspektais ir niekaip negali turėti poveikio pateiktų klausimų priimtinumui. Vadinasi, trečiasis ir ketvirtasis klausimai taip pat yra priimtini.

38 Antra, ketvirtuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar pagal Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalį draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias konkurencijos institucija yra vienintelė kompetentinga vertinti taisomųjų priemonių, kurių ėmėsi ekonominės veiklos vykdytojas dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo ir kuriam ši institucija skyrė sankciją, draudžiančią jam tam tikrą laikotarpį dalyvauti viešojo pirkimo procedūrose, svarbą.

39 Vis dėlto iš Teisingumo Teismo turimoje bylos medžiagoje esančios informacijos nematyti, kad *Futrifer* kuriuo nors momentu būtų nurodžiusi, jog ėmėsi
Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 6 dalyje nustatytų taisomųjų priemonių.

40 Tuo remiantis darytina išvada, kad ketvirtasis klausimas yra hipotetinis, todėl turi būti pripažintas nepriimtinu.

Dėl esmės

Pirminės pastabos

41 Visų pirma reikia priminti, kad, remiantis suformuota jurisprudencija, nacionaliniams teismams ir Teisingumo Teismui bendradarbiaujant, kaip numatyta SESV 267 straipsnyje, pastarasis turi pateikti nacionaliniam teismui naudingą atsakymą, kuris leistų priimti sprendimą jo nagrinėjamoje byloje. Tam Teisingumo Teismui gali tekti atsižvelgti į Sąjungos teisės normas, kurių nacionalinis teismas nebuvo nurodęs savo klausime (šiuo klausimu žr. 2023 m. birželio 22 d. Sprendimo *K.B. ir F.S. (Nagrinėjimas savo iniciatyva baudžiamosios teisės srityje)*, C-660/21, EU:C:2023:498, 26 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

42 Šiuo atveju prašyme priimti prejudicinį sprendimą nurodyta, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamos sutarties dalykas – valstybės įmonės, t. y. *Infraestruturas de Portugal*, vykdomas kreozotu apdorotų medinių vinių ar kaištelių mediniams geležinkelio bėgių pabėgiams įsigijimas už bazinę 2 979 200 EUR kainą.

43 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad pagal Direktyvos 2014/25 1 straipsnio 2 dalį ir 11 straipsnį pirkimas, kaip jis suprantamas pagal šią direktyvą, yra perkančiojo subjekto vykdomas, šiuo atveju prekių, įsigijimas pagal prekių pirkimo sutartį iš jo pasirinktų ekonominės veiklos vykdytojų, siekiant vykdyti veiklą, susijusią su tinklų, kuriais visuomenei teikiama vežimo paslauga, be kita ko, geležinkeliais, suteikimu arba eksploatavimu. Tos direktyvos 4 straipsnio 1 dalies a punkte patikslinta, kad šioje direktyvoje perkantieji subjektai – tai subjektai, kurie yra perkančiosios organizacijos arba viešosios įmonės ir kurie vykdo vienos iš šios direktyvos 8–14 straipsniuose nurodytų rūšių veiklą.

44 Be to, iš Direktyvos 2014/25 1 straipsnio 1 dalies matyti, kad ši direktyva taikoma perkančiųjų subjektų vykdomo pirkimo procedūroms, atliekamos siekiant sudaryti sutartis ir vykdyti projekto konkursus, jeigu jų numatoma vertė ne mažesnė nei šios direktyvos 15 straipsnyje nustatytos vertės ribos.

45 Šiomis aplinkybėmis ir atsižvelgiant į nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateiktą informaciją, remiantis Teisingumo Teismui pateikta bylos medžiaga, atrodo, galima teigti, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamas pirkimas patenka į Direktyvos 2014/25 taikymo sritį, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

46 Tokiu atveju pagrindinei bylai turėtų būti taikoma šios direktyvos 80 straipsnio 1 dalis.

47 Antra, kadangi prejudiciniai klausimai užduoti visų pirma siekiant išsiaiškinti, ar pagal Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punktą draudžiamos pagrindinėje byloje nagrinėjamos nacionalinės teisės nuostatos, pirmiausia reikia nustatyti, ar valstybės narės turi pareigą perkelti į savo nacionalinę teisę tiek šio 57 straipsnio 4 dalies pirmą pastraipą, jeigu ginčas pagrindinėje byloje patektų į Direktyvos 2014/24 taikymo sritį, tiek Direktyvos 2014/25 80 straipsnio 1 dalies trečią pastraipą, jeigu šis ginčas patektų į pastarosios direktyvos taikymo sritį.

48 Visų pirma, kalbant apie Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmą pastraipą, reikia pažymėti, kad šioje nuostatoje numatyta, kad „perkančiosios organizacijos gali pašalinti arba gali būti valstybių narių įpareigotos pašalinti iš dalyvavimo pirkimo procedūroje [iš pirkimo procedūros] ekonominės veiklos vykdytojams [vykdytojus], esantiems [esančius]“ bet kurioje iš šios nuostatos a–i punktuose nurodytų situacijų.

49 Šiuo aspektu iš tam tikrų Teisingumo Teismo sprendimų, kuriuose išaiškinta Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirma pastraipa, matyti, kad valstybės narės gali nuspręsti perkelti šioje nuostatoje nurodytus neprivalomuosius pašalinimo pagrindus arba jų neperkelti. Iš tikrųjų Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal
Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 ir 7 dalis valstybės narės gali netaikyti šiose nuostatose numatytų neprivalomųjų pašalinimo pagrindų arba juos įtraukti į nacionalinės teisės aktus ir suteikti tokį griežtumo laipsnį, kuris kiekvienu atveju gali skirtis, atsižvelgiant į nacionaliniu lygmeniu vyraujančias teisines, ekonomines ar socialines aplinkybes (šiuo klausimu žr. 2019 m. birželio 19 d. Sprendimo *Meca*, C-41/18, EU:C:2019:507, 33 punktą; 2020 m. sausio 30 d. Sprendimo *Tim*, C-395/18, EU:C:2020:58, 34 ir 40 punktus ir 2021 m. birželio 3 d. Sprendimo *Rad Service ir kt.*, C-210/20, EU:C:2021:445, 28 punktą).

50 Vis dėlto išnagrinėjus Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos formuluotę, šios nuostatos kontekstą ir tikslą, kurio ja siekiama šioje direktyvoje, matyti, kad, priešingai, nei nuspręsta tuose sprendimuose, valstybės narės privalo perkelti šią nuostatą į savo nacionalinę teisę.

51 Visų pirma, kalbant apie šio 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos formuluotę, iš jos matyti, kad perkančioji organizacija turi teisę pasirinkti, ar pašalinti ekonominės veiklos vykdytoją iš viešojo pirkimo procedūros dėl kurio nors iš šioje nuostatoje išvardytų pagrindų, nebent valstybės narės nusprendžia šią pašalinimo galimybę pakeisti pareiga. Vadinasi, valstybės narės turi šią nuostatą į nacionalinę teisę perkelti taip: arba perkančiosioms organizacijoms suteikdamos galimybę taikyti joje išvardytus pašalinimo pagrindus, arba jas įpareigodamos juos taikyti. Vis dėlto, priešingai, nei

teigė *Futrifer* ir Portugalijos vyriausybė, valstybė narė negali atsisakyti įtraukti šių pagrindų į nacionalinės teisės aktus, kuriais perkeliama Direktyva 2014/24, ir taip atimti iš perkančiųjų organizacijų galimybę, kuri joms turi būti bent suteikta pagal tą nuostatą, taikyti šiuos pagrindus.

52 Be to, kiek tai susiję su Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos kontekstu, reikia pažymėti, kad šios direktyvos 101 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, jog „perkančiosioms organizacijoms reikėtų <…> suteikti galimybę neleisti dalyvauti ekonominės veiklos vykdytojams, kurie pasirodė esą nepatikimi“. Taigi šioje konstatuojamojoje dalyje patvirtinama, kad valstybė narė turi perkelti šią nuostatą, kad iš perkančiųjų organizacijų nebūtų atimta pirmesniame punkte ir minėtoje konstatuojamojoje dalyje nurodyta galimybė.

53 Tokį Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos aiškinimą taip pat *a contrario* patvirtina šios direktyvos nuostatų, kurias perkeliant valstybėms narėms aiškiai suteikiama diskrecija, tekstas. Tai ypač matyti iš šios direktyvos 26 straipsnio 5 dalies ir 32 straipsnio 1 dalies, pagal kurias „valstybės narės gali nustatyti <…>“, taip pat iš šios direktyvos 56 straipsnio 2 dalies antros pastraipos, kurioje vartojami terminai „valstybės narės gali neleisti <…>“.

54 Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 7 dalis neleidžia paneigti tokio aiškinimo. Iš tiesų šia nuostata valstybėms narėms bendrai suteikiama galimybė įstatymais ar kitais teisės aktais nustatyti šios direktyvos 57 straipsnio taikymo sąlygas. Tokia galimybė nurodo būdą, kaip jos įgyvendina šį straipsnį. Taigi valstybėms narėms paliktas pasirinkimas negali apimti minėtos direktyvos 57 straipsnio 4 dalyje nurodytų neprivalomųjų pašalinimo pagrindų perkėlimo arba neperkėlimo. Be to, svarbu konstatuoti, kad Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 7 dalis taip pat taikoma šios direktyvos 57 straipsnio 1 dalyje numatytiems privalomiesiems pašalinimo pagrindams. Taigi negalima pagrįstai teigti, kad valstybės narės gali pasinaudoti šio 57 straipsnio 7 dalyje numatyta galimybe, kad į savo nacionalinę teisę neperkeltų tokių pašalinimo pagrindų.

55 Galiausiai dėl Direktyva 2014/24 siekiamo tikslo, kiek tai susiję su neprivalomaisiais pašalinimo pagrindais, Teisingumo Teismas yra pripažinęs, kad šis tikslas išreiškiamas akcentuojamomis perkančiųjų organizacijų prerogatyvomis. Taigi Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė perkančiajai organizacijai – ir tik jai – suteikti įgaliojimus konkurso dalyvių atrankos etape įvertinti, ar kandidatas arba dalyvis turi būti pašalintas iš viešojo pirkimo procedūros (šiuo klausimu žr. 2019 m. birželio 19 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Meca*, C-41/18, EU:C:2019:507, 34 punktą; 2019 m. spalio 3 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Delta Antrepriza de Construcfii ţi Montaj*, C-267/18, EU:C:2019:826, 25 punktą).

56 Perkančiosios organizacijos galimybė ar net pareiga taikyti
Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmoje pastraipoje nurodytus pašalinimo pagrindus ypač skirta tam, kad ji galėtų įvertinti kiekvieno viešojo pirkimo procedūroje dalyvaujančio ekonominės veiklos vykdytojo sąžiningumą ir patikimumą.

57 Taigi Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė užtikrinti, kad perkančiosios organizacijos visose valstybėse narėse turėtų galimybę pašalinti, jų manymu, nepatikimus ekonominės veiklos vykdytojus.

58 Remiantis tuo, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmoje pastraipoje įtvirtinta valstybių narių pareiga perkelti į savo nacionalinę teisę šioje nuostatoje išvardytus neprivalomuosius pašalinimo pagrindus. Vykdydamos šią perkėlimo pareigą šios valstybės turi numatyti arba perkančiųjų organizacijų galimybę, arba pareigą taikyti šiuos pagrindus.

59 Antra, dėl Direktyvos 2014/25 80 straipsnio 1 dalies trečios pastraipos reikia pažymėti, kad šioje nuostatoje nustatyta, jog valstybių narių reikalavimu objektyvios kandidatų ir dalyvių pašalinimo ir atrankos taisyklės bei kriterijai, be kita ko, atvirų, ribotų konkursų ar derybų atvejais, apima Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalyje išvardytus pašalinimo kriterijus laikantis tame straipsnyje nustatytų sąlygų.

60 Iš šio 80 straipsnio 1 dalies trečios pastraipos formuluotės matyti, kad valstybės narės turi nuspręsti, ar 57 straipsnio 4 dalyje numatytus neprivalomuosius pašalinimo pagrindus perkančiosios organizacijos turi taikyti kaip konkurso dalyvių pašalinimo kriterijus. Nesant tokio sprendimo, vis dėlto iš Direktyvos 2014/25 80 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos matyti, kad perkeldamos šią direktyvą valstybės narės bent turi numatyti perkančiųjų subjektų galimybę tarp taisyklių ir kriterijų, taikomų viešojo pirkimo procedūroms, patenkančioms į šios direktyvos taikymo sritį, numatyti Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalyje išvardytus pašalinimo pagrindus.

61 Taigi, kalbant apie Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalyje išvardytus pašalinimo pagrindus, reikia pažymėti, kad valstybės narės, vykdydamos pareigą perkelti Direktyvos 2014/25 80 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą į nacionalinę teisę, turi numatyti perkančiųjų subjektų galimybę šiuos pašalinimo pagrindus kaip objektyvius pašalinimo kriterijus taikyti procedūrose, patenkančiose į pastarosios direktyvos taikymo sritį, nedarant poveikio šių valstybių galimam sprendimui, priimamam remiantis šios direktyvos 80 straipsnio 1 dalies trečia pastraipa, įpareigoti tuos subjektus įtraukti šiuos pagrindus tarp šių kriterijų.

62 Trečia, dėl *Futrifer* argumento, kad nelaimėjęs konkurso dalyvis, kaip nagrinėjamu atveju *Toscca*, negali remtis Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punktu, pakanka pažymėti, siekiant atsakyti į šiame prašyme priimti prejudicinį sprendimą pateiktus klausimus, kad Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, jog, sprendimą, kuriuo perkančioji organizacija atsisako, net jeigu netiesiogiai, pašalinti ūkio subjektą iš viešojo pirkimo procedūros dėl kurio nors iš Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmoje pastraipoje numatytų neprivalomųjų pašalinimo pagrindų, būtinai turi galėti ginčyti bet kuris asmuo, turintis ar turėjęs interesą sudaryti atitinkamą sutartį ir kuriam dėl šios nuostatos pažeidimo buvo ar galėjo būti padaryta žala; priešingu atveju būtų pažeista teisė į veiksmingą teisinę gynybą, viešųjų pirkimų srityje garantuojamą Chartijos 47 straipsnyje (2021 m. rugsėjo 7 d. Sprendimo *Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras*, C-927/19, EU:C:2021:700, 143 punktas).

63 Dėl tų pačių priežasčių toks pats vertinimas turi būti taikomas tuo atveju, kai ekonominės veiklos vykdytoją atsisakoma pašalinti iš viešojo pirkimo procedūros dėl kurio nors iš neprivalomųjų pašalinimo pagrindų, nurodytų Direktyvos 2014/25 80 straipsnio 1 dalies trečioje pastraipoje.

64 Taigi į prejudicinius klausimus reikia atsakyti atsižvelgiant į pirma pateiktas pirmines pastabas.

Dėl penktojo klausimo

65 Penktuoju klausimu, kurį reikia nagrinėti pirmiausia, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punktas turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį draudžiamos nacionalinės teisės normos, pagal kurias atmesti konkurso dalyvio pasiūlymą dėl esamų rimtų požymių, kad jo veiksmai galėjo iškraipyti konkurencijos taisykles, galima tik per viešojo pirkimo sutarties sudarymo procedūrą, per kurią imtasi tokių veiksmų.

66 Aiškinant Sąjungos teisės nuostatas reikia atsižvelgti ne tik į jų formuluotę, bet ir į kontekstą bei teisės akto, kuriame jos įtvirtintos, tikslus (2023 m. kovo 16 d. Sprendimo *Colt Technology Services ir kt.*, C-339/21, EU:C:2023:214, 39 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

67 Pirma, reikia konstatuoti, kad Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punkte numačius atvejį, kai perkančioji organizacija „turi pakankamai įtikinamų duomenų daryti išvadą, kad ekonominės veiklos vykdytojas su kitais ekonominės veiklos vykdytojais sudarė susitarimus, kuriais siekiama iškreipti konkurenciją“, šio pašalinimo pagrindo taikymas neapsiriboja viešojo pirkimo sutarties sudarymo procedūra, kuriai vykstant tokių veiksmų imtasi.

68 Antra, dėl šios nuostatos konteksto reikia pažymėti, kad tokį aiškinimą patvirtina ir šios direktyvos 57 straipsnio 5 dalies antra pastraipa, pagal kurią „perkančiosios organizacijos gali bet kuriuo procedūros metu pašalinti ekonominės veiklos vykdytoją arba būti valstybių narių įpareigotos pašalinti ekonominės veiklos vykdytoją, jeigu paaiškėja, kad ekonominės veiklos vykdytojas dėl veiksmų, atliktų arba neatliktų prieš procedūrą ar jos metu, yra patekęs į vieną iš 4 dalyje nurodytų situacijų“.

69 Trečia, toks aiškinimas leidžia perkančiajai organizacijai, atsižvelgiant į Direktyva 2014/24 siekiamą tikslą, kiek tai susiję su šios direktyvos 57 straipsnio 4 dalies pirmoje pastraipoje išvardytais neprivalomaisiais pašalinimo pagrindais, kaip priminta šio sprendimo 56 punkte, įsitikinti kiekvieno ekonominės veiklos vykdytojo, dalyvaujančio atitinkamoje viešojo pirkimo procedūroje, sąžiningumu ir patikimumu (šiuo klausimu žr. 2022 m. rugsėjo 15 d. Sprendimo *J. Sch. Omnibusunternehmen ir K. Reisen*, C-416/21, EU:C:2022:689, 42 punktą), kuriais gali būti suabejota ne tik dėl tokio ekonominės veiklos vykdytojo antikonkurencinio elgesio vykstant šiai procedūrai, bet ir dėl tokio ankstesnio jo elgesio.

70 Nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad pagal CCP 70 straipsnio 2 dalies g punktą perkančioji organizacija atmesti pasiūlymą dėl rimtų požymių, kad egzistuoja veiksmai, susitarimai, praktika ar informacija, galintys pažeisti konkurencijos taisykles, gali tik per konkrečią viešojo pirkimo procedūrą, kurioje tų veiksmų imtasi, todėl perkančioji organizacija negali priimti sprendimo dėl tokio pašalinimo, jeigu nagrinėjamų antikonkurencinių veiksmų imtasi prieš šią procedūrą.

71 Šiuo klausimu iš šio sprendimo 51, 58, 60 ir 61 punktų matyti, kad, neatsižvelgiant į tai, ar pagrindinėje byloje nagrinėjamai viešojo pirkimo procedūrai taikoma Direktyva 2014/24, ar Direktyva 2014/25, valstybės narės turi bent numatyti perkančiųjų organizacijų galimybę Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalyje išvardytus pašalinimo pagrindus nustatyti kaip objektyvius pašalinimo iš viešojo pirkimo procedūrų kriterijus, nedarant poveikio šių valstybių galimam sprendimui šią galimybę pakeisti pareiga. Taigi bet kuriuo atveju valstybės narės negali apriboti šių pašalinimo pagrindų turinio.

72 Remiantis tuo, kas išdėstyta, į penktąjį klausimą reikia atsakyti: Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punktas turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį draudžiamos nacionalinės teisės normos, pagal kurias atmesti dalyvio pasiūlymą dėl esamų rimtų požymių, kad jo veiksmai galėjo iškraipyti konkurencijos taisykles, galima tik per viešojo pirkimo sutarties sudarymo procedūrą, per kurią imtasi tokių veiksmų.

Dėl pirmojo ir antrojo klausimų

73 Pirmuoju ir antruoju klausimais, į kuriuos reikia atsakyti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar
Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punktas turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį draudžiamos nacionalinės teisės normos, pagal kurias tik nacionalinei konkurencijos institucijai suteikti įgaliojimai nuspręsti pašalinti ekonominės veiklos vykdytojus iš viešojo pirkimo procedūrų dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo.

74 Šiuo aspektu reikia priminti, kad pagal Direktyvos 2014/24 56 straipsnio 1 dalies b punktą vykstant viešojo pirkimo procedūrai perkančioji organizacija privalo patikrinti, ar pasiūlymą pateikė konkurso dalyvis, kuriam nedraudžiama dalyvauti procedūroje pagal šios direktyvos 57 straipsnį, o ši pareiga apima visus pasiūlymą pateikusius ekonominės veiklos vykdytojus (šiuo klausimu žr. 2020 m. sausio 30 d. Sprendimo *Tim*, C-395/18, EU:C:2020:58, 46 punktą).

75 Kaip matyti iš šio sprendimo 55 ir 56 punktuose minėtos jurisprudencijos, Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė patikėti tik perkančiajai organizacijai įvertinti, ar kandidatas arba konkurso dalyvis turi būti pašalintas iš viešojo pirkimo sutarties sudarymo procedūros, patikrinant kiekvieno tokioje procedūroje dalyvaujančio ekonominės veiklos vykdytojo sąžiningumą ir patikimumą.

76 Konkrečiai Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punkte, siejamame su šios direktyvos 101 konstatuojamąja dalimi, nurodytas neprivalomasis pašalinimo pagrindas grindžiamas esminiu konkurso laimėtojo santykių su perkančiąja organizacija elementu, t. y. konkurso laimėtojo patikimumu, kuris yra perkančiosios organizacijos pasitikėjimo juo pagrindas (2022 m. rugsėjo 15 d. Sprendimo *Omnibusunternehmen ir K. Reisen*, C-416/21, EU:C:2022:689, 41 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

77 Pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją, taikydamos neprivalomuosius pašalinimo pagrindus, perkančiosios organizacijos turi skirti ypatingą dėmesį proporcingumo principui, juo remdamasi perkančioji organizacija privalo konkrečiai ir individualiai įvertinti atitinkamo subjekto elgesį, atsižvelgdama į visas reikšmingas aplinkybes (šiuo klausimu žr. 2021 m. birželio 3 d. Sprendimo *Rad Service ir kt.*, C-210/20, EU:C:2021:445, 40 punktą ir 2021 m. rugsėjo 7 d. Sprendimo *Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras*, C-927/19, 156 ir 157 punktus).

78 Vadinasi, esant tokiai situacijai, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, kai egzistuoja speciali Sąjungos teisės arba nacionalinės teisės reglamentuota persekiojimo už tam tikrus pažeidimus procedūra ir kai nacionalinė konkurencijos taryba įgaliota šiuo klausimu atlikti tyrimus, perkančioji organizacija, įvertinusi pateiktus įrodymus, iš esmės turi remtis tokios procedūros rezultatais (šiuo klausimu žr. 2018 m. spalio 24 d. Sprendimo *Vossloh Laeis*, C-124/17, EU:C:2018:855, 25 punktą).

79 Šiame kontekste gali būti labai svarbus tokios institucijos, kuri konstatavo tokį pažeidimą ir dėl jo tam tikram konkurso dalyviui skyrė piniginę baudą ir kartu nustatė laikiną draudimą dalyvauti viešojo pirkimo procedūrose, sprendimas. Nors dėl tokio sprendimo perkančioji organizacija gali šį ekonominės veiklos vykdytoją pašalinti iš viešojo pirkimo procedūrų, tokio sprendimo nebuvimas negali sutrukdyti perkančiajai organizacijai atlikti tokį vertinimą ar ją nuo jo atleisti.

80 Šis vertinimas turi būti atliekamas atsižvelgiant į proporcingumo principą ir į visas reikšmingas aplinkybes siekiant patikrinti, ar Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punkte nurodyto pašalinimo pagrindo taikymas yra pagrįstas.

81 Pagrindinėje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad pagal CCP 55 straipsnio 1 dalies f punktą tik nacionalinei konkurencijos institucijai suteikta teisė vertinti pasekmes, kurių gali turėti konkurencijos taisyklių pažeidimas vykstant būsimoms viešojo pirkimo sutarčių sudarymo procedūroms. Taigi atrodo, kad šioje teisės normoje, viena vertus, perkančiosios organizacijos įpareigojamos paisyti šios institucijos sprendimo, kuriuo ekonominės veiklos vykdytojui skirta ekonominė sankcija, uždraudžianti jam dalyvauti tokiose procedūrose tam tikrą laikotarpį, ir, kita vertus, šioms perkančiosioms organizacijoms neleidžiama iš tų pačių procedūrų pašalinti ekonominės veiklos vykdytojo, kuriam tokia sankcija netaikyta. Tuo remiantis darytina išvada, kad konkurso dalyvis gali būti pašalintas iš viešojo pirkimo procedūros dėl priimto minėtos institucijos sprendimo, o perkančioji organizacija negali nei įvertinti šio dalyvio elgesio, taigi ir jo sąžiningumo ir patikimumo, būtino nagrinėjamai sutarčiai įvykdyti, nei vadovaudamasi proporcingumo principu savarankiškai nuspręsti, ar minėto dalyvio pašalinimas pateisinamas Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punkte nurodytu pagrindu.

82 Tokiomis teisės normomis, pagal kurias konkurso dalyvių sąžiningumo ir patikimumo vertinimas siejamas su nacionalinės konkurencijos institucijos sprendimo, susijusio, be kita ko, su būsimu dalyvavimu viešojo pirkimo procedūroje, išvadomis, pažeidžiama diskrecija, kurią perkančioji organizacija turi turėti pagal Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmą pastraipą.

83 Pirmesniame punkte išdėstyti argumentai taip pat galioja tuo atveju, jei pagrindinėje byloje nagrinėjamai viešojo pirkimo sutarties sudarymo procedūrai būtų taikoma Direktyva 2014/25, nes, kaip priminta šio sprendimo 71 punkte, valstybės narės, vykdydamos pareigą perkelti į nacionalinę teisę šios direktyvos 80 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą, turi numatyti perkančiųjų subjektų galimybę Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalyje išvardytus pašalinimo pagrindus numatyti kaip objektyvius pašalinimo kriterijus procedūrose, patenkančiose į Direktyvos 2014/25 taikymo sritį, nedarant poveikio šių valstybių galimam sprendimui šią galimybę pakeisti pareiga. Taigi bet kuriuo atveju valstybės narės negali apriboti diskrecijos, kurią šioje srityje turi turėti perkančioji organizacija.

84 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad į pirmąjį ir antrąjį klausimus reikia atsakyti: Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punktas turi būti aiškinamas taip, kad juo draudžiamos nacionalinės teisės normos, pagal kurias tik nacionalinei konkurencijos institucijai suteikiami įgaliojimai nuspręsti pašalinti ekonominės veiklos vykdytojus iš viešojo pirkimo procedūrų dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo.

Dėl trečiojo klausimo

85 Trečiuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punktas, siejamas su Chartijos 41 straipsnio 2 dalies c punktu, turi būti aiškinamas taip, kad perkančiosios organizacijos sprendimas dėl ekonominės veiklos vykdytojo patikimumo, priimtas taikant šioje Direktyvos 2014/24 nuostatoje numatytą pašalinimo pagrindą, turi būti motyvuotas.

86 Pirmiausia reikia pažymėti, kad Chartijos 41 straipsnio 2 dalies c punktas susijęs tik su „Sąjungos institucijų, įstaigų ir organų“ pareiga motyvuoti savo sprendimus. Taigi ši nuostata nėra reikšminga pagrindinėje byloje.

87 Vis dėlto reikia priminti, kad perkančioji organizacija turi laikytis bendrojo Sąjungos teisės principo – gero administravimo, – apimančio reikalavimus, kurių valstybės narės turi laikytis, kai įgyvendina Sąjungos teisę. Iš šių reikalavimų ypač svarbi pareiga motyvuoti nacionalinių valdžios institucijų priimtus sprendimus, nes tai leidžia šių sprendimų adresatams ginti savo teises ir, žinant visas aplinkybes, nuspręsti, ar tikslinga dėl jų pareikšti ieškinį teisme (šiuo klausimu žr. 1987 m. spalio 15 d. Sprendimo *Heylens ir kt.*, 222/86, EU:C:1987:442, 15 punktą ir 2021 m. rugsėjo 7 d. Sprendimo *Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras*, C-927/19, EU:C:2021:700, 120 punktą).

88 Tuo remiantis darytina išvada, kad vykstant viešojo pirkimo sutarčių sudarymo procedūroms perkančioji organizacija turi šią pareigą motyvuoti. Ta pareiga, be kita ko, apima sprendimus, kuriais perkančioji organizacija pašalina konkurso dalyvį, remdamasi, be kita ko, neprivalomuoju pašalinimo pagrindu, kaip antai numatytu Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punkte.

89 Iš tiesų, kaip matyti iš Direktyvos 2014/24 55 straipsnio 2 dalies b punkto, atitinkamo dalyvio prašymu perkančiosios organizacijos kuo greičiau ir ne vėliau kaip per penkiolika dienų nuo prašymo raštu gavimo praneša jo pasiūlymo atmetimo priežastis.

90 Be to, reikia pažymėti, kad perkančioji organizacija taip pat turi motyvuoti savo sprendimą, kai konstatuoja, kad dalyvis yra patekęs į vieną iš šios direktyvos 57 straipsnio 4 dalyje nurodytų situacijų, tačiau nusprendžia jo nepašalinti, pavyzdžiui, motyvuodama tuo, kad pašalinimas būtų neproporcinga priemonė. Iš tikrųjų sprendimas nepašalinti, nors ir gali būti taikomas neprivalomasis pašalinimo pagrindas, daro poveikį visų atitinkamoje viešojo pirkimo procedūroje dalyvaujančių ekonominės veiklos vykdytojų teisinei padėčiai; dėl to jie turi galėti ginti savo teises ir prireikus, remdamiesi šiame sprendime išdėstytais motyvais, jį apskųsti. Šiuo tikslu sprendimas nepašalinti gali būti įtrauktas į galutinį sprendimą sudaryti sutartį su laimėjusiu dalyviu.

91 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į trečiąjį klausimą reikia atsakyti: Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punktas, siejamas su bendruoju gero administravimo principu, turi būti aiškinamas taip, kad taikant šioje nuostatoje numatytą pašalinimo pagrindą priimtas perkančiosios organizacijos sprendimas dėl ekonominės veiklos vykdytojo patikimumo turi būti motyvuotas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

92 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

1. **2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB, 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punktas**

   turi būti aiškinamas taip, kad

   pagal jį draudžiamos nacionalinės teisės normos, pagal kurias atmesti konkurso dalyvio pasiūlymą dėl esamų rimtų požymių, kad jo veiksmai galėjo iškraipyti konkurencijos taisykles, galima tik per viešojo pirkimo sutarties sudarymo procedūrą, per kurią imtasi tokių veiksmų.

2. **Direktyvos 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punktas**

   turi būti aiškinamas taip, kad

   juo draudžiamos nacionalinės teisės normos, pagal kurias tik nacionalinei konkurencijos institucijai suteikiami įgaliojimai nuspręsti pašalinti ekonominės veiklos vykdytojus iš viešojo pirkimo procedūrų dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo.

3. **Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punktas, siejamas su bendruoju gero administravimo principu,**

   turi būti aiškinamas taip, kad

   taikant šioje nuostatoje numatytą pašalinimo pagrindą priimtas perkančiosios organizacijos sprendimas dėl ekonominės veiklos vykdytojo patikimumo turi būti motyvuotas.

Parašai.